

HANDLÄGGARE/ENHET
Arbetslivsenheten
Sten Gellerstedt

DATUM
2015-10-28

DIARIENUMMER
20150408

ERT DATUM
2015-11-02

ER REFERENS
REK2009/6943

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Arbetslivsforskning för innovation och tillväxt

LOs uppfattning är att det krävs en kraftig förstärkning av den infrastruktur som identifierar problem, finansierar, forskar och förmedlar kunskaper inom arbetslivets område. Ägarna av problemen i arbetslivet måste åter delta i besluten över forskningsmedel. Medel till forskning ska tilldelas efter vetenskaplig kvalitet och relevans för tillämpning i arbetslivet. Det gäller i synnerhet den arbetsplatsnära och tillämpbara forskning som sker i samarbete mellan arbetsmarknadens parter, akademien och övriga organisationer och enskilda arbetsplatser. LO ser dessutom ett stort behov av att inrätta ett oberoende nationellt center för arbetslivsfrågor.

Regeringen bjöd i mars 2015 in alla berörda att ge synpunkter inför regeringens arbete med 2016 års forskningspolitiska proposition som omfattar forskning, högre utbildning och forskningsrelaterad innovation. Propositionen kommer att behandla den kommande fyraårsperioden, men också ha ett tioårigt perspektiv.

LO lämnar här synpunkter på hur forskning om arbetslivets frågor initieras, finansieras och bedrivs samt hur resultaten förmedlas för att sedan omsättas i praktiken.

För att på bästa sätt hantera de stora och snabba förändringarna i arbetslivet krävs eftertanke och utbyte av erfarenheter mellan olika verksamheter, sektorer och länder och mellan anställda och ledning. Mycket finns att vinna med rätt åtgärder och i en ständigt föränderlig värld krävs hela tiden ny kunskap. Forskning om arbetslivets frågor har genom åren gett värdefull kunskap i samhällets strävan att nå ett produktivt välfärdssamhälle. Arbetslivsforskning bidrar med kunskaper inom områdena närings-, arbetsmarknads- och socialpolitik.

POSTADRESS 105 53 Stockholm
BESÖKSADRESS Barnhusgatan 18
TELEFON 08-796 25 00 TELEFAX 08-24 52 28
E-POST mailbox@lo.se HEMSIDA www.lo.se
ORGANISATIONSNUMMER 802001-9769
BANKGIRO 368-4834 PLUSGIRO 8 50-8

Landsorganisationen i Sverige

Stora samhälleliga utmaningar de närmaste 10 åren ligger inom områdena internationell konkurrenskraft, arbetslöshet, klimat/energi/miljö, näringslivets strukturomvandling, åldrande befolkningar, migration, ojämnställd arbetsmarknad och människors hälsa och arbetsförmåga.

LO verkar för full sysselsättning med jämställda löner genom en hållbar lönebildning som gynnar investeringar, konkurrenskraft och ökade reallöner. Förutsättningar är en väl fungerande arbetsmarknad som främjar mångfald och jämställdhet samt motverka diskriminering i arbetslivet. För att kunna arbeta produktivt fram till pension med bibehållen hälsa krävs goda villkor i arbetet. Det behövs en arbetsmiljö som främjar säkerhet, hälsa och ger plats för människor med olika förutsättningar samt en arbetsrätt som ger trygghet och inflytande. Vid sjukdom och arbetslöshet behövs system som stöder hälsa, omställning och återgång i arbete.

Arbetslivsforskningen föll i skugga 2001

Sverige byggde under 1970- och 80-talen upp en god infrastruktur för problemformulering, forskning, utbildning och information inom arbetslivets område.

Forskning om arbetslivet och tillämpningen av dess resultat började dock vittra efter omläggningen av forskningspolitiken 2001. I proposition 1999/2000:81 *Forskning för framtiden* anges att med hög kvalitet på forskning avses vetenskaplig kvalitet. De nya riktlinjerna för tilldelning av forskningsmedel till universiteten kom nu att i hög grad att grundas på internationell vetenskaplig publicering, citering och extern finansiering. Efter 2001 blev följaktligen arbetslivsforskningen en mer akademisk disciplin och klyftan vidgades mellan vetenskap och dess praktiska nytta. Gapet mellan forskning och praktik vidgades ytterligare efter nedläggningen av Arbetslivsinstitutet 2007.

Arbetslivsforskningen i Sverige startades för att öka produktiviteten i industri och i skogsbruk. Företagare och arbetsgivarorganisationer var finansiärer och lobbyister och forskning startade vid bland annat KTH och Skogshögskolan. Personaladministrativa Rådet (PA-rådet) som bildades av SAF 1952 var en betydande grogrund för arbetslivsforskning fram till början på 1970-talet.

Arbetslivsforskningen tog fart 1972 när Arbetarskyddsfonden och Institutet för social forskning (SOFI) bildades. Från 1974 finansierades fonden av en arbetarskyddsavgift på 0,075 procent av lönesumman. Arbetsmarknadens parter hade majoritet i styrelsen och var överens om fonden och dess praktiskt inriktade forskning. Fondens finansierade också utbildning som behövdes efter MBLs tillkomst. Under krisen på 90-talet togs

arbetarskyddsavgiften in i statskassan och parterna utsåg inte längre representanter i fondens styrelse.

År 1973 föreslogs ett institut för baserad på PA-rådets verksamhet. Styrelsen skulle bestå av representanter från staten, parterna och institutet samt ha ett råd med företrädare från forskning och statlig- och kommunal verksamhet. Institutet planerades att vid start ha 15 egna forskare, 20 forskare i projekt samt personal för information, dokumentation och administration. Kostnaden beräknades till 40 miljoner kr i 2015 års priser. År 1977 bildades Arbetslivscentrum finansierat av Arbetarskyddsfonden, dit några från PA-rådet med tiden anslöt sig.

Arbetarskyddsstyrelsens forskningsavdelning lämnade 1987 myndigheten för att undvika beroende av regelutveckling och tillsynens behov och Arbetsmiljöinstitutet bildades. År 1995 slog Arbetsmiljöinstitutet och Arbetslivscentrum samman utan någon grundligare utredning, men med parternas godkännande. Inget betydande samarbete uppstod dock mellan de sammanslagna instituten beroende på deras stora skillnader i kulturer.

En fruktbar gren inom arbetsvetenskapen kom att bli forskning om förändringsprocesser på arbetsplatsen. Grunden var arbetsmarknadens parter goda erfarenheter av att samverka för att finna lösningar.

Ett framgångsrikt exempel på arbetsplatsnära forskning är Produktionslyftet som initierades av Teknikföretagen och IF Metall 2006. Syftet är att höja produktivitet, konkurrenskraft och utvecklingsförmåga i svensk industri. Projektet bygger på principer enligt Lean anpassade till svenska förhållanden. Forskningens insats har varit att utveckla metodik för lärande förändring.

Arbetslivsforskningen idag

Den stora mängden medel till forskning och utbildning kommer via statens anslag till universitet och högskolor. Där byggdes genom under åren upp ett antal institutioner som tillsammans har en bred forskning om arbetslivet (teknik, ekonomi, produktion, sociologi, historia, medicin mm). Deras utbildning av studenter och doktorander om arbetslivets frågor är också av mycket stort värde. Kvalitén på utbildningen är beroende av att aktiva forskare deltar i undervisningen. Ett stort dilemma är bristen på basanslag som medfört ett stort inslag av små orationella projekt med kort löptid.

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE) under Socialdepartementet finansierar forskning inom folkhälsa, arbetsliv (arbete och hälsa, arbetsmarknad, arbetsorganisation) och välfärd (omsorg och sociala relationer, välfärd och socialförsäkring). Den totala forskningsbudgeten var 2014 på 594 miljoner kronor, samtidigt som de fick

in ansökningar om forskning på 7,1 miljarder kronor. Andelen beviljade ansökningar ligger därmed under 10 procent, vilket är ett strukturellt hinder för forskningens utveckling. Forskning om hälsa och medicin ur ett individperspektiv dominerar. Området arbetsliv fick 35 procent av budgeten 2014.

Karolinska institutets dominans i Fortes ledning ger en smal syn på vad som är forskning. Största delen av 2014 års forskningsstöd gick till Karolinska institutet, följt av universiteten i Stockholm och Göteborg. Anknytningen Socialdepartementet, principen om forskarstyre och krav på publicering i internationella tidskrifter har missgynnat forskning inriktad på praktiska lösningar i arbetslivet.

Vid Forte finns 13 Forte-centrum. Inom det arbetsvetenskapliga området finns *Uppsala Center for Labor Studies* som undersöker om arbetsmarknadspolitik av nordisk modell bidrar till eller hämmar den omställningsförmåga som krävs. *Centrum för Belastningsskadeforskning*, Högskolan i Gävle, forskar om varför belastningsskador uppstår, hur de kan förhindras och om botemedel. *Centrum för medicin och teknologi för arbetsliv och samhälle METALUND*, kombinerar medicinsk och teknisk kunskap för att identifiera riskfaktorer i arbetsmiljön och den yttre miljön.

VINNOVA bildades 2001, ligger under Näringsdepartementet och är kontaktmyndighet för EU:s ramprogram för forskning och utveckling. Vinnovas uppdrag är att stärka miljöer för innovation. Bland annat stöds samverkan mellan universitet, forskningsinstitut och privat och offentlig sektor. Budgeten 2014 var på 2,7 miljarder kr, andelen som satsas på området arbetsliv är svårt att beräkna men är mycket blygsam. Inom temat "Modeller för arbetsorganisation" (t ex Lean) finns intressant projekt inom arbetslivets område.

LO förordade inför propositionen (1999/2000:81) att inte dela arbetslivsforskningen på två finansiärer. FAS och Vinnovas delade ansvar för arbetslivsforskningens finansiering medförd att området föll i skugga bakom deras andra uppdrag.

Folkhälsomyndigheten är en statlig myndighet som lyder under Socialdepartementet. Den bildades den 1 januari 2014 och övertog då uppgifterna från Smittskyddsinstitutet och Statens folkhälsoinstitut. Myndigheten följer och analyserar befolkningens hälsoläge och utvärderar insatser som ska främja hälsa. Myndigheten har 480 anställda och finns i Solna och i Östersund. I samverkan med andra statliga myndigheter, landsting och kommuner gör de vetenskapligt grundade underlag, metodstöd och uppföljningar av insatser. Det statliga kunskapsstödet ska effektivisera

folkhälsoarbetet i samhället. Sammanslagningen till en myndighet ger förutsättningar att arbeta effektivare även på EU-nivå och internationellt.

IFAU Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering lyder under Arbetsmarknadsdepartementet. De grundades 2007 och 2012 utvidgades instruktionen att även omfatta utbildning. Budgeten för 2016 är 40 miljoner kr. IFAU ska främja, initiera, beställa och genomföra egen forskning inom sitt område. De ska också påverka insamlingen av data och göra data lätt tillgänglig för andra forskare.

Institutet för social forskning (SOFI) finns idag under Stockholms universitet. Där bedrivs forskning och utbildning i sociala frågor och arbetsmarknadsfrågor samt utbildning inom arbetsmarknadskunskap. Bland annat forskas om arbetsförhållanden, hälsa, yrkeskarriär och tidigt utträde från arbetslivet.

Stressforskningsinstitutet vid Stockholms universitet studerar hur individer och grupper påverkas av olika sociala miljöer, med särskilt fokus på stress, sömn och hälsa med mål att förbättra folkhälsan. Institutet var före 2007 en myndighet under Socialdepartementet och ett nationellt kunskapscentrum.

Institutet för miljömedicin (IMM) vid Karolinska Institutet forskar och utbildar om hur riskfaktorer i både yttre miljön och arbetsmiljön påverkar hälsan, med fokus på kemiska och fysikaliska faktorer samt livsstil. IMM är ett av regeringen utpekade nationellt expertorgan och gör kvalificerade riskbedömningar, medverkar i nationella och internationella expertgrupper, besvarar remisser och frågor från myndigheter.

Praktiskt inriktad forskning om arbetslivets frågor finns även vid branschforskningsinstitut såsom IVL och Swerea IVF och vid de arbetsmedicinska klinikerna.

Arbetsplatsens möjlighet att formulera forskningsproblem minskade med åren. I stället trädde parternas AFA försäkring in och ökade sin finansiering, främst inom arbetsmiljö och är till stor nytta. Forskning om arbetsorganisation finansieras dock sparsamt och forskning om arbetsmarknaden och om arbetslivet utifrån ett samhällsperspektiv finansieras inte av AFA. AFA försäkring sprider kunskaper om arbetsmiljö genom Prevent och Arbetsmiljöupplysningen på den privata sidan av arbetsmarknaden genom och Sunt arbetsliv på den offentliga sidan.

Små, sårbara och föga samordnade

Den utvärdering som FORTE låtit internationella forskare göra visar att de flesta av dagens forskningsmiljöer inom det arbetsvetenskapliga området är små och sårbara, föga samordnade nationellt och internationellt, saknar

forum för att fånga upp nya frågor, saknar gemensam förvaltning och spridning av kunskap samt saknar ett gemensamt utvecklande av ny teori och praktik och sociala innovationer på arbetsplatsen. Intresse av forskning för utveckling av hållbart arbete och effektivitet genom ett arbetsplatsnära FoU finns, men saknar status inom universitetsvärlden.

Förvisso finns omfattande förmedling av information inom arbetslivets område. Den sker dock främst utifrån specifika intressen, är anpassad för aktuella frågor eller är utformad som upplysning. Många aktörer saknar kontinuerligt samarbete med forskare samt saknar långsiktighet i både engagemang och finansiering.

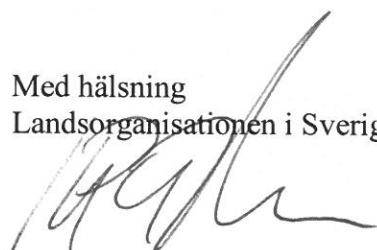
Betydelsefulla FoU projekt formades tidigare utifrån problem som löntagare och chefer såg på sina arbetsplatser. Många åtgärder hade inte kommit till stånd eller blivit rejält försenade om forskarsamhället själva skulle ha bedömt relevansen.

LOs anser att arbetslivsforskning för innovation och tillväxt kräver att:

- Arbetsmarknads-, Närings- och Socialdepartementet tillsammans tar mer ansvar för arbetslivsforskning genom ett forskningsråd.
- Arbetsmarknadens parter tar plats i styrelser till de forskningsråd som berör arbetslivets frågor.
- Området arbetsliv tillförs mer forskningsmedel, i synnerhet för tillämpbar arbetsorganisatorisk forskning och för forskning om arbetsmarknad/villkor i arbetslivet.
- Medel till arbetslivsforskning i huvudsak beviljas i konkurrens, samtidigt som samarbete uppmuntras och synergier och flervetenskap eftersträvas.
- Forskningsmedel beviljas efter vetenskaplig kvalitet och relevans för tillämpning i arbetslivet. Vetenskaplig kvalitet ska bedömas utifrån att arbetslivsforskning är flervetenskapligt med flera kriterier på vad som är god vetenskap.
- Den stora volymen av forskning lämpligen sker vid universitet och högskolor och ska vara kopplad till utbildning inom arbetslivsområdet samt kunna sprida forskningens resultat. För att uppfylla dessa krav behövs en viss storlek på den forskande enheten samt att verksamheten är varaktig. Det kan gälla större enheter i lärosäten, gärna i samverkan mellan lärosäten.
- Forskning kring vissa uttalade samhälleliga behov kan med fördel ske genom riktade medel vid av regeringen utpekande myndigheter eller inrättningar.
- Inrätta ett oberoende nationellt center för arbetslivsfrågor med följande uppgifter:

- Nationell och internationell kontaktpunkt med en informations- och biblioteksfunktion som kan förmedla och vårda information och kontakter, inklusive om utbildning samt omvärldsbevaka.
- Samverka med myndigheter, arbetsmarknadens parter och forskning för att stärka identifieringen av kunskapsbehovet.
- Samordna utpekade nationella kunskapscenter som berör arbetslivet, samt kunna koordinera initiativ som omsätter kunskaper direkt i arbetslivet.
- Ha ett långsiktigt nära samarbete med framstående forskning vid universitet, institut och FoU kluster i landet, EU och internationellt.
- Bedriva viss egen särskilt utpekad forskning med syfte att ge centret attraktiv kunskap, legitimitet och förmåga att greppa komplexiteten i arbetslivet. Här kan IFUA och Folkhälsoinstitutet vara förebilder.
- Vara en långsiktig säker hemvist för ett antal databaser samt göra data tillgängligt för forskare.

Med hälsning
Landsorganisationen i Sverige

Karl-Petter Thorwaldsson

Sten Gellerstedt

